

Hubay Miklós

1918–2011

Hubay Miklós Kossuth-díjas drámaíró, műfordító, eszszéista, forgatókönyvíró, egyetemi tanár Nagyváradon született, 1918. április 3-án. Középiskoláit Debrecenben és Gyulán, bölcsésztanulmányait a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte 1936–1940 között. 1942-től Genfben ösztöndíjas.

Első darabja már a Magyar Nemzeti Színház programján szerepelt. Állásfoglaló tanulmánykötete Nemzeti színjátszás, drámai magyarság címmel 1941-ben jelent meg. Hősök nélkül című drámájának színpadi bemutatója 1942-ben volt a Nemzeti Színház Kamaraszínházában. Budapesten szerkesztőségi titkára lett két idegen nyelvű szemlének, amely genfi ösztöndíjhoz segítette, ahol aztán 1946-ban a Magyar Tájékoztató Könyvtár kinevezett igazgatója lett. Ekkor francia anyanyelvű íróbarátaival magyar költők (főleg József Attila) fordítását kezdeményezte. A következő években Hubay segítségével sok magyar író, képzőművész és muzsikuskapott genfi ösztöndíjat. Hazatérése után, 1949–1957 között a budapesti Színház- és Filmművészeti Főiskolán tanított, és 1955–1957-ben a Nemzeti Színház dramaturgjaként dolgozott. Miután 1956. október 27-e és 1956. november 2-a között a Szabad Magyar Rádió Irodalmi adását vezette a Parlamentben, 1957-ben mindkét állásából egy

napon bocsátották el. Évekig főként filmgyári forgatókönyveket írt és fordított (pl. Marceau, Miller, Sartre, Moliere darabjait). Petrovics Emil felkérésére írta meg a C'est la guerre c. opera irodalmi alapszövegét.

Az első magyar musicalt Egy szerelem három éjszakája címmel Vas Istvánnal és Ránki Györggyel alkotta meg Szinetár Miklós zenés színháza számára. Ezután születtek bravúros egyfelvonásos darabjai, köztük az 1968-ban Márkus Lászlóval bemutatott Néró játszék, amelyet sikerrel vittek színre Olaszország nagyvárosaiban, fesztiváljain és Franciaországban is.

A hosszantartó hazai állástalanság után Hubay Miklós pályafutása 1974–1988 között Firenzéhez kötődik, ahol a magyar irodalmat rendkívül népszerűvé tette az egyetemen. Később jelentős funkciót vállalt idehaza is: 1981-től öt éven át a Magyar Írószövetség elnöke volt. Kezdeményezésére ünnepeljük a Magyar Dráma Napját. Emellett tovább alkot: A zsenik iskolája tartalma „27 rövid dráma”, mely egyedülállóan mutatja Hubay rendkívüli hajlamát a fordulatosságot egyfelvonásosok írására.

Hubay a firenzei évek után ismét kapott közéleti szerepet Magyarországon: 1987 és 1996 között a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanára, 1991-től 10 évig a Magyar PEN Club ügyvezetője, majd elnöke, ekkor többek közt nemzetközileg elismerteti az önálló magyar PEN Centrumot Romániában.

1997–1998-ban a Debreceni Csokonai Színházban szerepelt műsoron a Hová lett a Rózsa Lelke? című világtörténelmi tragédiája. 2010-ben itt volt utolsó bemutatója is, az Elnémulás. 2004-től megindult drámái összkiadása, az Elektra Kiadóház gondozásában.

Művei:

Nemzeti színjátszás, drámai magyarság (tanulmány, 1941); Hősök nélkül (dráma, 1942); Coq d'Esculape (1945); François Rabelais (tanulmány, 1953); Egy magyar nyár (dráma, 1954); István napja (dráma, 1955); C'est la guerre (dráma, 1958); Három csésze tea (egyfelvonásos, Koppányi Jánossal és Szepes Máriával, 1959); Tavasz mi se (elbeszélés, 1960); Népi komédiák (dráma, 1960); Hősökkel és hősök nélkül (drámák, 1964); A megoált mutatóvány (tanulmány, 1965); Játékok életre-halálra (drámák, 1968); Antipygmalion (dráma, 1968); Úton és itthon (tanulmány, 1970); Nerone é morto? La Sfinge (1970); Tüzet viszek (drámák, 1971); Aranykor (tanulmányok, 1972); Színház a Cethal hátán (színmű, 1974); Néronissime ou l'Empereur s'amuse (1975); A zsenik iskolája (drámák, 1977); A szív sebei (drámák, 1978); Napló nélkül (tanulmányok, 1978); Búcsú a csodáktól (drámák, 1979); Világvégjátékok (drámák, 1980); A dráma sorsa (esszék, 1983); Fiala nők kében és pirosban (dráma, 1983); Végtelen napjaim I.-II. (naplók, 1996–1997);

Történetek (írások, 1997); *Hová lett a Rózsa lelke?* (drámák, 1997); „*Talán a lényeg...*” *Olvasói és tanári napló a magyar líráról* (napló, 1998); *Kívül Magamon* (drámák, 2004); *Gím a fekete csalitban* (drámák, 2005); *Lélegzetviasszafojtva* (drámák, 2006); *Lányok a porban* (drámák, 2007); *Két kuruc beszélget* (Csillaghy Andrással, 2009); „*Aztán mivégre az egész teremtés?*” (Madách-tanulmány, 2010).

Színházi szerzőként:

Egy magyar nyár (1954); *A beszélő köntös* (1954, 1963); *István napja* (1955); *Egyik Európa* (1957); *C'est la guerre* (1958, 1962, 1968, 1975, 1983, 2001); *Ők tudják, mi a szerelem* (1959, 1970, 1993, 1995, 1999); *Egy szerelem három éjszakája* (1961, 1964–1966, 1970, 1974–1975, 1978, 1981, 1984–1985, 1991, 1993, 1998–2001, 2004–2005, 2007–2008); *Csend az ajtó mögött* (1963); *Késdobálók* (1963–1964, 1982, 2006); *Szüless újra, kedves* (1965); *Felismerés és búcsú* (1965); *Szfinx* (1966); *Római karnevál* (1967, 1983, 1988); *Nero játszik – a fenevad hét komédiája* (1968); *Antipygmalion* (1968, 1982); *Fiatal nők kéken és pirosban* (1969); *Akik ifjú szívekben élnek* (1969); *A szfinx, avagy búcsú a kellektől* (1970, 1979); *Lélegzetviasszafojtva* (1970); *Tűzet viszek (Feltámadás nincs)* (1970, 1972, 1980, 1985, 1988, 1995, 2000); *Álomfejtés* (1971); *Színház a cethal hátán* (1973); *Isten füle* (1973); *Én vagyok Ravelszki* (1979); *A síró nő, avagy az efezusi özeveg* (1981); *A tús-szedők* (1981, 1984); *Itt valami ketyeg* (1982); *A zsenik iskolája* (1982, 1999); *Különös nyáréjszaka* (1983); *Freud, az álmfejtő álma (Különös nyáréjszaka)* (1984, 2003); *A cethal hátán* (1995); *Hová lett a Rózsa lelke?* (Nizsinszki) (1997, 1999); *Te Imre, itt valami ketyeg* (1999); *Elnémulás* (2004, 2006, 2010); *Egy faun éjszakája, avagy hová lett a rózsza lelke?* (2006).

Íróként:

Együtt és egyedül (1966); *Kszanaksz* (2008); *Oly korban éltem én e földön* (2009).

Fordítóként:

Kornyejcsuk: *Bodzaliget* (1951, 1954); Musset: *Vagy ki vagy be* (1955); Pogogyin: *A Kreml toronyórája* (1955); Sartre: *Föbélvendők klubja* (1956); Csepurin: *Tavaszi áradás* (1956); Sheridan: *A rágalom iskolája* (1957, 1960); Marceau: *A tojás* (1957, 1980, 1994); Miller: *A salemi boszorkányok* (1961, 1965, 1970, 1974, 1976, 1979, 1981, 1990, 1998, 2001–2004); Merle: *Korinthosban többé nem hal meg senki* (1963); Schéhádé: *Ibolyák* (1963); Giraudoux: *Párizs bolondja* (1966); Sartre: *A legyek* (1966, 1989); Kafka: *A per* (1966); Hecht-McArthur: *Rendkívüli kiadás* (1967); Rolland: *A szerelem és a halál játéka* (1975); *Ketten egy személyben* (1999).

Filmjei:

Bakaruhában (1957); *A harangok Rómába mentek* (1958); *Micsoda éjszaka!* (1958); *Kard és kocka* (1959); *Pár lépés a határ* (1959); *Csutak és a szürke ló* (1961); *Katonazene* (1961); *Pesti háztetők* (1962); *Angyalok földje* (1962); *Az utolsó vacsora* (1962); *Mit csinált fel-séged 3-tól 5-ig?* (1964); *Egy szerelem három éjszakája* (1967, 1986); *Az utolsó kör* (1968); *Római karnevál* (1974); *A párkák* (1975); *Ki látott engem?* (1977); *Ők tudják, mi a szerelem* (1985); *Zenés To színház* (1986); *A Teremtéstől az Emberig* (2009).

Díjak, kitüntetések:

József Attila-díj (1955, 1965, 1975); *Madách-díj* (1983); *Déry Tibor-díj* (1988); *Kossuth-díj* (1994); *Cívis-díj* (1996); *Magyar Népköztársaság aranykoszorúval díszített Csillagrendje* (1987); *Via de Ripetta-díj* (1997); *Róma város díja* (1997); *Szép Ernő-jutalom* (1997, 2007); *Tekintet-díj* (2000); *A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal* (2003); *Arany János-díj* (2004); *Prima Primissima díj* (2005); *Olasz Szolidaritás Csillag-rendje* (2005); *Hazám-díj* (2006).

* * *

Búcsú Hubay Miklóstól*

„Amikor világirodalmat mondanak, és ennek univerzalizációjából (lopva vagy nyíltan) kirekesztik a magyar irodalmat: úgy érzem, mintha engem is kettébe hasítottak volna. De ha világirodalmat mondanak és (lopva vagy nyíltan) ezt szembeállítják a magyarral, e mégoly abszurd és hamis alternatívában választásra kényszerítette: feltétlenül a magyart választom” – írta Hubay Miklós, aki egyszerre volt patrióta és européer, mint nagy elődei és nem egy kortársa.

Kisebbségi sorsban született, majd az egész magyarságot képviselhetett Genfben, Firenzében és természetesen itthon is. A Magyar Írók Egyesületében Gulyás Pálról tartotta székfoglaló előadását, és a Lyukasóra című folyóirat legújabb számában egy négykezes kritika méltatja egyik – nem legutolsó – könyvét, amelyet egy Olaszországban élő magyar italianistával közösen alkotott. Hubay Miklós a hosszú huszadik század magyar irodalmának par excellence drámaírója, nemcsak azért, mert első darabját huszonéves korában mutatta be a Nemzeti Színház, amelynek később – 57-es kiakolbóltásáig – dramaturgja volt, nemcsak azért, mert negyven drámát írt, amelyek között szerepel az

* Elhangzott 2011. május 27-én a Farkasréti temetőben.

első magyar musical, hősei között pedig Szophoklész és Néró, Berlioz és Freud, Nizsinszkij és Soós Imre, hanem mert az ő színházában korunk és az európai kultúra legfontosabb kérdései öltenek testet, egészen az *Elnémulásig*, amelyben a kis nép nyelvének kihalásáig vezet bennünket a szorongás útján.

A drámaíró több kötetnyi tanulmánnyal és eszszének tekinthető naplóval gazdagította irodalmunkat. Kevesen ismerték, sőt tudták annyira a magyar verset – nemcsak a lényegét, hanem szó

szerint, fejből, vagy ahogy franciául mondják: par cœur, azaz szívből a mi száz, sőt több száz versünket és *Az ember tragédiáját* is. Miklós számos hazai és külföldi egyesület tagja, tisztségviselője és alapítója volt a Société Européenne de Culture-től a Nemzetközi Madách Társaságig, és a saját vonzáskörébe került fiatalabb és idősebb barátait egyben a magyar kultúra híveivé avatta. Hatása nehezen becsülhető túl, hiányát nem lesz könnyű pótolni.

Tóth Éva

Ferenc J. Réka